

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح اصلاح ماده (۵) قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۸۶»

مقدمه

کارگران ساختمانی بیش از سایر کارگران در معرض حوادث، بیماری‌ها، ازکارافتادگی، فوت، بیکاری فصلی و استهلاک جسمی و روحی هستند و به همان نسبت نیاز بیشتری به پوشش تأمین اجتماعی دارند. به موجب قانون بیمه اجباری کارگران ساختمانی (مصوب سال ۱۳۵۲)، کارگران یاد شده فقط از نظر «حوادث ناشی از کار» بیمه بودند و هیچ حمایتی از نظر حوادث غیرناشی از کار، بیمه درمان، بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت و... شامل حال آنان نبود. قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی که در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسید، برای نخستین بار امکان پوشش حمایت‌های کامل تأمین اجتماعی را برای کارگران شاغل در کارهای ساختمانی و افراد خانواده آنها فراهم ساخت.

به موجب این قانون، کارگران یاد شده پس از دریافت کارت مهارت فنی، با پرداخت حق بیمه معادل ۷ درصد دستمزد ماهیانه^۱ می‌توانند بیمه شوند و ۳ درصد نیز برعهده دولت است. حق بیمه سهم کارفرما نیز به هنگام درخواست صدور پروانه کارهای ساختمانی، برای هر مترمربع زیربنا، براساس دستمزد مصوب شورای عالی کار، ارزش معاملاتی املاک و سایر شاخص‌های ارزشگذاری منطقه‌ای (روستایی - شهری) و ضریب محرومیت محاسبه و در مرحله صدور پروانه ساختمانی به‌طور یکجا وصول می‌شود. وصول حق بیمه مورد بحث به‌طور یکجا و در ابتدای کار موجب اعتراض‌هایی از سوی کارفرمایان شد و در نتیجه، مجلس شورای اسلامی این قانون را در سال ۱۳۸۷ موقوف‌الاجرا کرد. پس از آن نیز ماده (۵) این قانون که موضوع حق بیمه سهم کارفرماست، در تاریخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۴، در جهت کاهش فشار حق بیمه بر کارفرمایان اصلاح شد. همچنین، هیئت دولت اصلاحات و تعدیل‌هایی را در نرخ حق بیمه انجام داد تا سازندگان مسکن در مناطق مختلف و شرایط متفاوت از معافیت‌هایی برخوردار شوند. با وجود این به دلیل تداوم اعتراض‌ها، طرح مورد بحث که از طریق شورای عالی استان‌ها ارائه شده، در پی آن است که سقف نرخ حق بیمه مورد بحث را از «چهار درصد» به «یک درصد» کاهش دهد.

ارزیابی موضوع

۱. به موجب ماده (۵) این قانون، نرخ حق بیمه سهم کارفرما به تناسب مترای بنا و ارزش معاملاتی آن در مناطق مختلف متغیر بوده و سقف آن معادل ۴ درصد حداقل دستمزد است. براساس آیین‌نامه مصوب دولت، نرخ حق بیمه برای مترای متفاوت و سطوح مختلف ارزش معاملاتی بنا از (۲/۲) درصد تا (۴) درصد تنظیم شده و از این مبلغ نیز برای نقاط روستایی و مناطق محروم ۵۰ درصد معافیت، در مواقع بروز حوادث غیرمترقبه تا ۸۰ درصد معافیت تعیین و برای پروژه‌های مسکن مهر نیز امکان تقسیط آن فراهم شده است.

۱. دستمزد ماهیانه‌ای که طبق ماده (۳۵) قانون تأمین اجتماعی برای کارگران ماهر و نیمه‌ماهر تعیین می‌شود.

۲. مبلغ قابل دریافت از کارفرمایان بابت حق بیمه موصوف، در مجموع بسیار کمتر از وضعیت‌های مشابه در سایر بیمه‌های اجتماعی است، اما به دلیل اینکه این مبلغ یکجا و در ابتدای کار (به هنگام صدور پروانه) محاسبه و دریافت می‌شود، مبلغ آن قابل توجه به نظر می‌رسد و مورد اعتراض قرار می‌گیرد.

۳. برآوردها نشان می‌دهد که تأثیر مبلغ حق بیمه مورد بحث بر روی قیمت تمام شده هر مترمربع مسکن - در صورتی که معادل سقف ۴ درصدی حساب شود - به تناسب ارزش معاملاتی ملک و به‌ازای هر متر زیربنا بین ۷۵۰۰ تا ۱۴۰۰۰ تومان است که این اثر با لحاظ معافیت‌ها، بسیار کمتر از این مبلغ می‌شود. بنابراین، تأثیر آن در قیمت تمام شده مسکن کمتر از «یک درصد» هزینه هر مترمربع بنا خواهد بود.

۴. به دلیل آنکه بخش عمده‌ای از ساخت‌وسازها^۱ از شمول این قانون مستثنا و مشمول قانون تأمین اجتماعی است، اجرا یا عدم اجرای این قانون تأثیر چندانی در رونق بازار ساخت‌وساز ندارد.

۵. این مبلغ از هر کارفرما فقط یکبار دریافت می‌شود، اما بیمه‌شدگان برای تمامی خطرات و مزایای آن زیر پوشش بیمه قرار می‌گیرند. با توجه به نرخ بالای حوادث ساختمانی و آسیب‌ها و هزینه‌های ناشی از آن در بلندمدت، اگر نرخ حق بیمه کاهش یابد، این قانون عملاً غیرقابل اجرا می‌شود و تعهدات بیمه در قبال بیمه‌شدگان قابل انجام نخواهد بود.

۶. مبلغ حق بیمه سهم کارفرما در مورد بیمه کارگران ساختمانی به مراتب کمتر از سهم کارفرما در بیمه‌های اجتماعی بخش‌های مختلف صنعت، تجارت و خدمات است. با توجه به اینکه همه بیمه‌شدگان به‌طور مشاع از یک صندوق بیمه استفاده می‌کنند، حمایت‌های بیش از حد از سازندگان مسکن - که معمولاً سودآوری بیشتری نسبت به سایر بخش‌ها دارند - ظلم و اجحاف به کارفرمایان سایر بخش‌هاست. درحالی که خطرات و هزینه‌های بیمه‌ها در کارهای ساختمانی بسیار بیشتر است.

۷. به موجب قانون فعلی، دولت اختیار تنظیم و کاهش نرخ حق بیمه را به تناسب شرایط و مقتضیات منطقه‌ای، جغرافیایی، محرومیت و ... دارد و تاکنون نیز به همین نحو عمل کرده است. بنابراین، این موضوع نیاز به قانونگذاری ندارد.

جمع‌بندی و پیشنهاد

با توجه به نکات یاد شده، از جمله اصلاح ماده قانونی مورد بحث در سال ۱۳۸۷ و اعطای اختیار به دولت برای تعیین میزان حق بیمه و مصوبات هیئت دولت در این زمینه، سهم ناچیز این حق بیمه بر قیمت تمام شده بنا و بازار مسکن، اختیارات قانونی دولت برای تنظیم نرخ حق بیمه به تناسب شرایط، نرخ بالای حوادث و خطرات مشاغل ساختمانی و ضرورت حمایت از کارگران موصوف و همچنین عدم نیاز به قانونگذاری در این مورد، تصویب این طرح به شکل فعلی توصیه نمی‌شود.

از آنجا که بخش عمده فشارهای وارده بر کارفرمایان، نه به دلیل مبلغ حق بیمه، بلکه به دلیل وصول یکجا و در ابتدای کار است، مشکل موصوف را می‌توان از طریق تقسیط حق بیمه در طول اجرای پروژه برطرف کرد. به این منظور پیشنهاد می‌شود عبارت زیر به انتهای ماده (۵) اضافه شود: «دولت مکلف است امکان تقسیط حق بیمه‌های موضوع این ماده را فراهم نماید».

۱. تمامی پروژه‌های پیمانکاری و همچنین پروژه‌هایی که از طریق وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، وابسته به دولت و عمومی غیردولتی، شهرداری‌ها، بانک‌ها، مؤسسات عام‌المنفعه و کارخانجات دارای پروانه بهره‌برداری، اعم از اینکه کار را از طریق پیمانکار یا رأساً انجام دهند، از شمول این قانون خارج هستند.